

Recerques

164

Una aproximació a la indústria tèxtil llanera de tints, aparells i acabats durant el franquisme a Sabadell

Jordi Poch Estruch, Llicenciat en Ciències Econòmiques UB i Màster Història Econòmica (UB-UAB-UZ) / jordipoch47@hotmail.com

Aquest treball pretén establir una primera aproximació a la indústria de tints, aparells i acabats a Sabadell durant el franquisme. Comença amb comentaris i dades sobre les característiques de les empreses del ram, la seva ocupació i maquinaria, i més endavant, inclou una nova perspectiva partint de l'estudi del cas a Grau, SA, on es van poder conèixer qüestions tècniques de l'empresa i analitzar la comptabilitat d'aquests anys, aspecte que ha permès emmarcar l'estudi amb unes consideracions sobre la problemàtica comptable i fer uns comentaris sobre la contribució de les fonts comptables als treballs de la història industrial. Finalment, s'inclouen unes planeres conclusions en forma de resum.

Paraules clau

Franquisme, indústria tèxtil llanera, indústria de tints, aparells i acabats, ram de l'aigua i fonts comptables

Introducció

L'objectiu inicial d'aquest treball és estudiar el ram de tintes, aparells i acabats, dit també "ram de l'aigua", durant el període que va del 1939 al 1975 a la ciutat de Sabadell. És un ram poc estudiat, ja que en els àmbits català i estatal no hi ha cap monografia que el tracti de forma específica des de la perspectiva de la història econòmica, encara que hi ha diversos treballs sobre la indústria tèxtil llanera en general, entre els quals destaca, d'aquest període, la tesi doctoral de l'historiador sabadellenc Jordi Calvet.

La caracterització del ram s'ha obtingut de fonts primàries de tipus arxivístic, com també de bibliografia i estadístiques especialitzades. D'acord amb les dades obtingudes, s'ha pogut conèixer el nombre d'empreses del ram i la seva tipologia, i també analitzar l'ocupació i la maquinària utilitzada durant aquests anys.

Ha resultat clau poder comptar amb la col·laboració de l'empresa Grau, SA, en la qual s'han estudiat els llibres de comptabilitat i s'ha pogut conèixer sobre el terreny les característiques generals del negoci, especialment pel que fa a la maquinària utilitzada. L'estudi s'ha fet seguint el mètode del cas, que ha permès aprofundir en el coneixement del ram des de la perspectiva d'una de les seves empreses.

El treball s'ha estructurat en cinc parts. En la primera s'ha començat per definir les diferències entre tintes, aparells i acabats; després s'ha detallat informació empírica sobre l'estructura empresarial i ocupacional, i finalment s'ha acabat amb l'anàlisi de l'evolució de la maquinària del ram. En la segona s'han fet unes consideracions sobre la problemàtica comptable durant el franquisme. En la tercera es presenta un estudi de camp de la comptabilitat de l'empresa Grau, SA a partir de l'anàlisi dels comptes de resultats, l'evolució dels balanços i un estudi de la maquinària que permet diferenciar diversos moments de l'estructura de l'empresa i, finalment, es fan uns comentaris sobre l'evolució de les despeses de personal. En la quarta es planteja la importància de la comptabilitat com a font primària de la història econòmica, ja que permet la continuïtat de l'anàlisi en el temps i l'homogeneïtzació de la informació. Finalment s'inclouen unes conclusions generals molt esquemàtiques,

que pretenen donar al lector una idea general d'un ram que aquells anys era el més intensiu en capital del cicle tèxtil llaner.

El ram de l'aigua a Sabadell 1939-1975

Aspectes tècnics

Les empreses del ram de l'aigua es poden considerar empreses de serveis productius del sector tèxtil, ja que el producte que treballen els és entregat o bé per les empreses de teixits, o bé per les de filatura.

Les seves activitats són el tint, els aparells i l'acabat. Conèixer quina funció fa el tint és fàcil, ja que consisteix a donar color, però els conceptes "aparells" i "acabats" són més complexos i difícils de separar, i es defineixen com "el conjunt d'operacions mecàniques físiques i químiques, a excepció del blanqueig, tintura o estampat, que es treballen amb els tèxtils a fi de millorar-ne l'aspecte i les propietats per a la seva presentació al mercat, i que es diferencien perquè la prioritat en els aparells se centra en la utilització del factor químic, mentre que en els acabats és en el factor mecànic" (RIQUELME MANICH, 1961, p. 9-13). Pel que fa al tint, la tintura pot fer-se després que la peça surti del teler, encara que, depenent del tipus de teixit i de la gamma de colors desitjada, el color es pot aplicar prèviament a la llana en floca, pentinat o fil. El tipus de màquina emprada, la naturalesa del procés i el tipus de colorant que es fa servir depenen del moment en què es tenyeix i dels processos posteriors (RAINIE 1965, p. 194).

Per entendre les principals operacions del ram de l'aigua vegeu el quadre 4, on per a cada tipus de màquina s'indica la funció que realitza. Es pot completar, també de forma molt resumida, en el quadre 8, on figura un detall de les seccions de l'empresa Grau, SA amb l'activitat que cada una duu a terme.

Empreses del ram de l'aigua a Sabadell

Una informació sobre la província de Barcelona, preparada pel Servicio Sindical de Estadística i obtinguda l'any 1976, xifra en 4.231 el nombre de treballadors de les empreses de Sabadell i Castellar del Vallès. De les 21 empreses que hi figuren (divuit si es consideren les incorporades amb dos noms soci-

QUADRE 1. DETALL DE LES EMPRESES D'ACABATS DE MÉS DE 50 TREBALLADORS, ANY 1976

NOM EMPRESA	DIRECCIÓ	CIUTAT	PERSONAL
TINTS I APARELLS E. CASANOVAS A. S.A.	Puríssima Concepció, 3-5	SBD	511
TAECASA	Concepció, 3,-5	SBD	448
TINTS I APARELLS SOLER TORRELLA S.A.	Ctra. Mollet s/n	SBD	352
CASTELLÓ TINTS I APARELLS SINTÈTICS	Riu Ripoll s/n	SBD	294
ESTRUCH TÈXIL S.A.	Mossèn Lluís, 11	SBD	284
GRAU S.A.	Ripoll s/n	SBD	264
INDUSTRIAL CASABLANCAS	F. Casablanças, 166	SBD	253
BROS S.A.	Bosch i Cardellach, 29	SBD	234
APARELLS I ACABATS ESTRUCH, S.A.	Riu Ripoll s/n	SBD	184
BUXÓ I FILLS, RAMON	Riu Ripoll s/n	SBD	169
CAHM BRUJAS	Creu, 94	SBD	167
166 SATINA	Riu Ripoll s/n	Castellar del Vallès	165
APARELLS JOAQUIM JULIÀ S.A.	Molí Xic (Ripoll)	SBD	153
INDÚSTRIES AUXILIARS PRAT S.A.	Alfonso XIII, 34	SBD	144
ESTRUCH S.A.	Ripoll s/n	SBD	136
S.A. TINTS I APARELLS	Ripoll s/n	Castellar del Vallès	119
CENTRAL D'ACABATS TÈXTILS S.A.	Riu Ripoll s/n	SBD	87
SALVÓ I COMPANYIA S.A.	Molí Galí (riu Ripoll)	SBD	84
SUPRATEx S.A.	Riu Ripoll s/n	SBD	76
APARELLS TÈXTILS S.A.	Mossèn Jacint Verdaguer, 4	SBD	54
APARELLS DE LLANERIA S.A.	Molí Amat (Riu Ripoll)	SBD	53
Totals			4.231

FONT: Servicio Sindical de Estadística.

als), setze són de cicle complet especialitzades en el ram de l'aigua. El detall d'aquestes empreses amb el seu nombre de treballadors és el que figura en el quadre 1.

Aquest quadre indica el domicili de la seu social o empresarial, que no sempre és la ubicació de la fàbrica. Amb tot, ja apunta que de les 21 empreses, 13 estan domiciliades a l'entorn del riu Ripoll, en alguns casos en antics molins, la qual cosa referma la idea que la majoria d'empreses tenia la fàbrica propera al riu, aspecte que evidència la importància de l'aigua en els processos industrials del ram.

L'any 1976, la totalitat del tèxtil espanyol tenia 261 fàbriques del ram de l'aigua, de les quals 37 (14,2%) eren a Sabadell, segons indica l'estadística per a tot Espanya del Servicio Comercial de la Industria Textil Algodonera (1977, 679) i tal com es pot ob-

servar, pel que fa a les dades locals, en el quadre 2. En el sector llaner, Sabadell era la ciutat amb un nombre més alt d'empreses de tints i acabats, com ja posa en relleu una comparació amb Terrassa de l'any 1950 (CALVET, 1992, p. 89).

En el quadre 2 es poden observar els diferents tipus d'empreses del ram: es presenten de manera separada les integrals del sector llaner, que agrupaven tot el procés tèxtil i que tenien unitats especialitzades de tints i/o aparells i acabats, de les dedicades exclusivament al ram l'aigua, de les quals les més representatives eren les de cicle complet. La resta estava integrada per empreses de tints o d'aparells i acabats, i fins i tot per empreses que només feien una part dels processos, com és el cas de les de desmotatge i/o carbonització. Finalment, s'inclou el percentatge del ram de l'aigua sobre el total del sector tèxtil llaner, que disminueix

QUADRE 2. TIPOLOGIA EMPRESES. Nombre i comparatiu amb el sector

EMPRESES/ANYS	1946	1959	1965	1976
INTEGRALS DEL SECTOR LLANER	5	11	10	8
Cicle complet del ram de l'aigua	1	3	3	4
Només tints		2	2	2
Només aparells i acabats	4	6	5	2
ESPECIALITZADES EN EL RAM DE L'AIGUA	24	27	28	29
Cicle complet del ram de l'aigua	8	9	10	16
Només tints	9	11	11	8
Només aparells i acabats	3	2	3	2
Tints, desmotatge i/o carbonització	2	2	2	1
Només desmotatge/carbonització	2	3	2	2
Totals (1+2)	29	38	38	37
Totals empreses sector tèxtil	390	635	946	919
% ram de l'aigua sobre sector llaner	7,44	5,98	4,02	4,03

FONT: Gremi de Fabricants i elaboració pròpia.

del 7,44% el 1946 fins al 4,03% el 1976, bàsicament per l'important augment d'empreses del sector.

Com es pot veure, tant a les empreses integrals del sector llaner com a les especialitzades en el ram de l'aigua es produeix un creixement de les empreses de cicle complet en detriment de les que no en tenen. Però, en conjunt, les integrals del sector llaner també disminueixen, i les que tenen un creixement més gran són les de cicle complet del ram de l'aigua, la qual cosa indica que algunes empreses integrals apostaren per participar i/o crear empreses especialitzades de cicle complet.

Algunes consideracions sobre l'ocupació al ram de l'aigua

En un treball preparat amb dades de l'any 1948 obtingudes d'informació de l'Arxiu del Gremi de Fabricants de Sabadell, extretes de 34 empreses de Sabadell, ja s'evidencia en l'ocupació del ram la importància de les empreses especialitzades de cicle complet, ja que, del total dels 2.140 treballadors que incorporen, un 62% correspon a empreses d'aquesta tipologia. En l'àmbit operatiu, els treballadors de les empreses integrals s'han estimat en un 16,5% del total de la plantilla de cada empresa, basant-se en una proporció de l'ocupació total del ram sobre la total del sector. El desglossament per tipus d'empresa és el que recull el quadre 3.

167

En els 25 anys que van del 1950 al 1975, a la ciutat hi va haver un primer període de forta immigració i de creixement de l'ocupació tèxtil que arriba fins a aproximadament l'any 1962. A partir d'aquell any comença a decreixer a causa de la innovació tecnològica de la maquinària i l'augment dels salaris reals, que van anar encarint la mà d'obra. D'altra banda, l'evolució de la participació del treball tèxtil sobre el treball total va anar disminuint des de principis dels seixanta (d'un 74% de l'any 1950 es va passar a un 37% l'any 1975) pel procés de creació de noves indústries d'altres sectors i la progressiva terciarització de l'activitat econòmica de la ciutat. La indústria tèxtil local va anar convertint-se en una indústria madura, que tenia comportaments cíclics i molta competència.

En el ram de l'aigua, a diferència del conjunt de la indústria llanera, predominava la mà d'obra masculina sobre la femenina. En l'àmbit de l'Estat espanyol,

QUADRE 3 . EMPRESES AMB ACTIVITAT AL RAM DE L'AIGUA L'ANY 1948

	Formant part d'integrals sector llaner	Especialitzades de cicle complet	Especialitzades sols tints, sols aparells/acabat o part d'aquests	Totals
Empreses	10	8	16	34
Treballadors	374	1.323	443	2.140
Percentatge	17 %	62 %	21 %	100 %
Treballadors d'empreses integrals del sector llaner estimats				

FONT: AGFS i elaboració pròpia.

el percentatge de treball femení es movia, els anys 1960 i a principis del 1970, entre un 14% i un 15% i era molt semblant al del Regne Unit, on l’any 1959 la participació de la dona a les empreses d’acabats era d’un 16% (RAINNIE, 1965, p. 46). Aquestes dades són molt diferents de la realitat de la resta del sector tèxtil, en què la participació de la dona a la feina els anys cinquanta va d’un 39% al Canadà i Nova Zelanda a gairebé un 80% al Japó, mentre que a Espanya superava el 60% (RAINNIE, 1965, p. 45).

Evolució de la maquinària en el ram de l’aigua

Les fonts per a l’estudi de la maquinària són diverses: la informació de l’any 1947 prové del Padró d’inspecció industrial de maquinària de l’Ajuntament de Saba-

dell; la del 1959 i el 1965 s’ha obtingut de la Cambra i la del 1973, de l’Arxiu del Gremi de Fabricants de Sabadell. En analitzar el quadre 4 es pot observar que la informació de les empreses de tints està limitada als anys 1965 i 1973. En relació amb aparells i acabats, la informació és més completa, però no té gaire qualitat, especialment durant els primers anys. Per completar-la s’hi han afegit unes quantes estimacions, que figuren en cursiva. Al costat del nom de les màquines s’ha inclòs la seva funció. Aquesta informació es pot completar amb el quadre 8, “Evolució Maquinària”, on s’inclou, a la columna “Maquinària”, un detall referit a les seccions, en què figura una petita explicació de la maquinària que incorpora cada una.

La idea inicial de les màquines del ram és bastant antiga, però amb els anys han anat incorporant

QUADRE 4. MAQUINÀRIA TINTS, APARELLS I ACABATS (Nombre de màquines)

Màquina/any	1947	1959	1965	1973
TINTS				
Autoclaus i altres aparells (recipients de pressió metàl·lics)			257	313
Barques (recipients com caixes que contenen líquid per tenyir)			234	302
Bi Jet, fulards i jiggers (altres tipus de recipients de pressió)				30
Màquines d’assecar (rams - veure estricar)				34
APARELLS I ACABATS				
Acabat KD (decatissatge fet a alta pressió amb autoclaus)				9
Batans (dóna al teixit un tacte amb més cos i el fa més gruixut)	107	145	167	120
Carbonitzar (desmotar. Cremar les matèries vegetals que queden)	10	13	13	12
Cilindres (calandres) (màquines per donar brillantor i planxar)	39	42	47	52
Decatir (planxar i aconseguir la qualitat d’inencongelable)	13	13	15	25
Desgreixadores (rentar per treure els olis incorporats a la filatura)	145	199	221	228
Estricar (assecar la roba evitant que s’encongeixi)	17	35	47	33
Estricar rams (Fan les feines d’assecar, fixar/termofixar i dels fulards)	6	9	15	17
Fixar (preparar les teles perquè suportin rentats domèstics)	23	26	26	38
Hidroextractors (centrifugar) (per escórrer les peces de roba mullada)	42	106	120	101
Fulards (màquina que impregna productes químics)			19	38
Rentat en sec (com el de les tintoreries pel públic)				11
Perxes metàl·liques (treure pèl amb pues metàl·liques)	38	53	67	74
Perxes cardots (treure pèl amb pues vegetals -cardots-)	19	23	21	18
Premses (planxar i abrillantar)	6	8	11	11
Tondoses (tallar pèl per procediments mecànics)	97	116	101	87
FONTS	Padró A	COCIS	COCIS	Gremi F

millors. En els aparells destaquen els canvis en les màquines ram d'estricar; en els tints, els moderns autoclaus, *bi-jets* i *jiggers*, i en els acabats, les innovacions afecten les decatissadores (que fan les funcions de planxar i de fer inencongibles els tèxtils).

Un treball d'Esteve Deu i Montserrat Llonch (2008, p. 23) evidencia que, en aquets ram, la proporció de maquinària importada sobre el total va passar d'un 58% el 1910 i a un 65% el 1939, i va disminuir a un 22% entre el 1940 i el 1959. El treball d'aquests autors acaba l'any 1959, però, segons el que s'ha observat a Grau, SA, a partir d'aquell any el percentatge comprat a l'estranger es va incrementar sensiblement. La nova maquinària procedia bàsicament d'Alemanya, Itàlia, el Regne Unit i Bèlgica. La causa d'aquest canvi són les noves normatives que van derivar del Pla d'Estabilització i, d'una manera especial, de les liberalitzadores del comerç exterior, entre les quals destaca el nou aranzel del 1960, que va representar la fi de la política de contingents i el retorn al sistema d'aranzels.

Consideracions sobre la problemàtica comptable durant el franquisme

Quan es fa un estudi comptable, generalment el primer problema que es planteja és el de la fiabilitat de la informació.

Fent una mica d'història, des de començaments del segle xx fins a l'any 1936 i amb l'excepció del període de la Primera Guerra Mundial, les comptabilitats espanyoles presentaven una situació que es podia considerar adequada. Hi ajudava que els tipus impositius eren baixos i que el nombre d'empreses que pagaven l'impost de societats era limitat. Només durant el període dels elevats beneficis que van tenir les empreses durant la Primera Guerra Mundial hi va haver greus problemes comptables (MORENO CEREZO, 1976, p. 33).

Però aquesta situació va canviar amb l'arribada del franquisme i la situació d'inflació i de falta d'energia, de béns i de matèries primeres que es va generar. Aquests fets, units a la política autàrquica i intervencionista dels nous gestors, van donar lloc a una situació que obligava les empreses a adaptar-se al difícil entorn per poder sobreviure.

El punt de partida de les dobles comptabilitats, segons Calvet (2009, p. 312), es considera la Llei de beneficis especials, del 5 de gener del 1939, que, encara que va tenir diversos canvis en els anys següents, inicialment imposava el pagament del 100% dels beneficis que excedissin als del trienni anterior al 18/07/36, o del 7% del capital emprat en el negoci. D'altra banda, la justificació i la consolidació del sistema ve de la mà del mercat negre, ja que era necessari, d'una banda, tenir una comptabilitat que complís els requisits normatius del règim i, d'altra, un complement perquè l'empresa pogués controlar degudament les operacions.

La conseqüència de l'intervencionisme sobre la llana fou que, en la campanya 1940-41, de 40 milions de quilos, en van arribar a la indústria per camins legals 11 (27,5%); en la campanya 1941-1942 n'hi va arribar un 40% i en la campanya 1942-1943, un 30%, segons dades de Calvet (1992, p. 70). D'altra banda, l'alcalde de Sabadell del període 1940-1960, Josep M. Marcet (1963, p. 163), explica que, especialment els anys quaranta, van ser molt crítics, ja que la llana arribava pel camí legal en poca quantitat i la indústria es veia obligada a recórrer al mercat negre per cobrir les necessitats. Pràcticament ningú en tenia prou amb els "*cupos*" (quantitat de matèries primeres per empresa) que fixava l'Administració, de manera que en els exercicis amb més problemes, dos terços de la llana podien provenir de l'estraperlo.

Tot això ens porta a pensar que en aquells anys la comptabilitat oficial de la indústria llanera no reflectia una part de les operacions reals. En el cas concret del ram de l'aigua, la situació es pot considerar semblant, ja que la relació amb els clients era molt directa, encara que per la procedència química de les matèries primeres i per les característiques del negoci, que és de serveis industrials, es pot pensar que devia ser inferior.

Ja en els anys cinquanta van anar apareixent normatives que donaven avantatges i exempcions fiscals, com les que es van establir l'any 1952 de previsió per a la renovació i ampliació d'equips industrials i, ja durant l'any 1957, el fons de previsió per a inversions, que tenia pràcticament el mateix objectiu. Aquestes normes van anar ajudant que els comptes de l'immobilitzat reflectissin una situació més adaptada a la realitat.

A finals dels anys cinquanta, amb el Pla d'Establització i, després, amb el procés de liberalització de caràcter econòmic, la situació va anant millorant.

Arribats els seixanta, la Llei de 23 de desembre de 1961, primera de regularització i actualització de balanços, va permetre actualitzar els valors, ja que el sistema de comptabilització era a valor històric (el de la data de compra), i aflorar a la comptabilitat béns d'actiu que no hi figuraven, fet que va ajudar a millorar la qualitat de les dades comptables, especialment les de l'immobilitzat. En el mateix sentit, va haver-hi una segona regularització, que es va aprovar pel Decret llei 12/73, i que es va comptabilitzar l'exercici 1975, que va millorar i actualitzar de manera molt notable les dades d'immobilitzat.

D'aquesta manera, les dades d'immobilitzat i, d'una manera especial, de maquinària de les empreses mitjanes i grans es van anar ajustant i, en línies generals, va anar millorant la qualitat de la informació comptable.

Un estudi comptable del cas: Grau, SA.

Una empresa familiar fundada l'any 1868

Es tracta d'una empresa de tints, aparells i acabats molt representativa del ram a Sabadell i que avui dia continua l'activitat. Els orígens de l'empresa es remunten a una petita indústria de premses on treballava Antoni Grau, el qual la va comprar l'any 1868, quan es va retirar el propietari. Ja des del començament, Grau va ampliar l'activitat de la fàbrica i, anys més tard, el seu fill Joan la va continuar fent créixer fins que l'any 1918, amb la creació de la filial Grau i Iglesias, va començar a treballar el tint. Ja a l'any 1931, l'empresa Joan Grau es va convertir en societat anònima. Un dels propietaris és Joan Grau Tarruell, que havia fundat SATINA, empresa que finalment va acabar ajuntant-se amb Grau, SA.

Una petita introducció

A l'hora de buscar fonts primàries per aprofundir en la història, la comptabilitat és un element capaç de generar informació, especialment per als estudis d'història industrial. Aquest treball s'ha preparat a partir dels llibres de comptabilitat de Grau, SA del període

comprès entre el 1939 i el 1975. L'estudi s'ha dividit en quatre parts: anàlisis dels comptes de resultats, anàlisis dels balanços, evolució de la maquinària i comentaris sobre l'evolució de les despeses de personal.

En tot el període analitzat, els exercicis comptables comencen el mes d'abril i acaben el març. Per tant, els anys indicats en el text no són els naturals, sinó els fiscals, de l'1 d'abril al 31 de març. Atès que la major part de l'any, nou mesos, es correspon amb l'any natural, els càlculs i les comparacions es basen en indicadors dels anys naturals (IPC). Per exemple, l'any 1975 fa referència a l'exercici obert l'abril del 1975 i tancat el març del 1976, i els comparatius amb IPC corresponen a l'any 1975. No obstant això, en els quadres es continua mantenint la data d'abril del 1975 (04/75), que correspon al mes d'inici. Les dades s'indiquen sempre en milers de pessetes. Pels objectius i les característiques del treball no s'ha cregut convenient fer anàlisis utilitzant ràtios.

Anàlisis dels comptes de resultats

— Visió general

L'evolució dels comptes de resultats s'ha obtingut a partir dels exercicis de 1940, 1950, 1960, 1970 i 1975. Les dades totals d'aquests comptes, que figuren en "Ingressos" o "Despeses més beneficis", són iguals per definició comptable. En la darrera línia del quadre 5 s'inclouen els totals en pessetes del 1960.

— Ingressos

El concepte que inclou la quasi la totalitat d'ingressos és el de la facturació pròpia de l'activitat de l'empresa. De l'examen d'altres conceptes, d'import poc significatiu, es pot assenyalar que en l'exercici del 1950 figura com a ingrés, per un import de 61.292,98 ptes., una indemnització pels problemes derivats dels talls de subministrament elèctric.

— Despeses

Els percentatges que s'observen en el quadre són referits als totals de despeses més beneficis.

Matèries primeres i auxiliars. En matèries primeres bàsicament destaquen els productes químics, i la secció de tints és la que en gasta més. En matèries auxiliars destaca el consum de combustibles.

QUADRE 5. COMPTES DE RESULTATS 1940 A 1975. Dades en milers de pessetes corrents
Inclou en darrera línia “Ingressos” o “Despeses més beneficis” en pessetes de 1960

	1/4/40	%	1/4/50	%	1/4/60	%	1/4/70	%	1/4/75	%
INGRESSOS										
Facturació	1.460,70	100,00	5.187,10	98,77	18.584,40	99,74	77.033,50	99,73	146.132,60	99,52
Altres conceptes			64,70	1,23	47,60	0,26	208,60	0,27	708,80	0,48
TOTAL INGRESSOS	1.460,70	100,00	5.251,80	100,00	18.632,00	100,00	77.242,10	100,00	146.841,40	100,00
DESPESES										
Matèries primeres i auxiliars	198,90	13,62	921,20	17,54	3.483,10	18,69	18.009,60	23,32	21.968,40	14,96
Serveis i subministraments	312,50	21,39	1.141,80	21,74	3.477,20	18,66	5.456,60	7,06	23.703,30	16,14
Despeses de personal	396,20	27,12	2.434,10	46,35	8.776,30	47,10	38.195,60	49,45	75.077,10	51,13
Manufactura de tercers	296,90	20,33	290,80	5,54					30,20	0,02
Despeses generals	66,40	4,55	78,80	1,50	192,70	1,03	951,10	1,23	3.301,60	2,25
Contribucions i impostos			155,20	2,96	502,40	2,70	3.903,20	5,05	2.310,70	1,57
Amortitzacions			110,90	2,11	308,40	1,66	3.807,00	4,93	6.414,30	4,37
Altres conceptes	47,50	3,25	44,90	0,85	310,80	1,67	1.434,80	1,86	826,90	0,56
TOTAL DESPESES	1.318,40	90,26	5.177,70	98,59	17.050,90	91,51	71.757,90	92,90	133.632,50	91,00
BENEFICI EXERCICI	142,30	9,74	74,10	1,41	1.581,10	8,49	5.484,20	7,10	13.208,90	9,00
TOTALS DESPESES MÉS BENEFICIS	1.460,70	100,00	5.251,80	100,00	18.632,00	100,00	77.242,10	100,00	146.841,40	100,00
TOTALS EN PESSETES DE 1960	7.193,55		8.699,18		18.632,00		41.644,36		44.895,43	

FONT: Elaboració pròpia a partir de la comptabilitat de Grau SA.

Serveis i subministraments. Inclou els conceptes de vapor, força, llum, aigua, gas i reparacions internes. En els comptes del 1975 destaca, amb un 63% del cost total (excloses reparacions internes), el subministrament de gas, fet que significa un canvi molt important en les fonts d'energia de l'empresa.

Despeses de personal. Al percentatge de l'any 1940, un 27,12%, s'hi hauria d'afegir el concepte “Manufactura de tercers”, amb un 20,33%, cosa que fa que el total arribi a un 47,45%. Aquests dos conceptes s'ajunten amb la finalitat de comparar, ja que els treballs de tintes es van fer, fins a l'any 1947, a la filial Grau i Iglesias, i els de desmotatge els van facturar a proveïdors fins al 1957. L'any 1950, el percentatge de despeses de personal era d'un 46,35% i el de tercers, d'un 5,54%; en conjunt representaven un 51,89%. Des dels darrers anys de la dècada dels cinquanta ja no es van entregar de manera habitual treballs a tercers. Els anys 1960, 1970 i 1975, el cost de personal va anar augmentant

progressivament, a pesar que el nombre d'empleats va anar disminuint.

Despeses generals. És un concepte de despeses ampli, que incorpora aquelles que no tenen un apartat definit, com és el cas del material d'oficina. Ha variat entre un 1% i un 5%.

Contribucions i impostos. La seva influència durant els anys analitzats va ser baixa, entre un 1,5% i una mica més d'un 5%

Amortitzacions. El seu efecte en els costos va anar creixent progressivament amb l'augment de la inversió en maquinària i les regularitzacions de balanços.

Altres conceptes. El percentatge es manté baix, per sota del 3'3%. El més significatiu d'aquests conceptes correspon a les despeses que va generar l'imoble de la fàbrica.

— Beneficis
Els beneficis es mouen entre un 1 i un 10% en les dades dels anys que són objecte del treball.

QUADRE 6. REGULARITZACIONS DE BALANÇOS (Dades en milers de pessetes)

	BALANÇ 04/65	BALANÇ 04/75						
GRUPS DE COMPTES / DADES REGULARITZACIONS	Totals 4-65	Aflorament	Plusvàlua	Total Regularitzat	Balanç 04/75	Afloram. sobre Regular.	Afloram. sobre Balanç	Regular. sobre Balanç
Immobles i altres immobilitzat	28.998,0	39.525,5	53.846,1	93.371,6	154.048,9	42,33%	25,66%	60,61%
Maquinària i eines	7.712,1	27.623,7	44.878,2	72.501,9	143.872,0	38,10%	19,20%	50,39%
Amortitzacions	-5.977,1	-10.417,9	-17.904,4	-28.322,3	-79.102,5	36,78%	13,17%	35,80%
Totals	30.733,0	56.731,3	80.819,9	137.551,2	218.818,4	41,24%	25,93%	62,86%

FONT: Elaboració pròpia a partir de la comptabilitat de Grau SA.

172

QUADRE 7. BALANÇOS PERÍODE DE 01/04/39 A 31/03/1976. Milers de pessetes corrents i percentatge

Inclou a la darrera línia, totals, en ptes. de 1960, aplicant IPC Maluquer

GRUPS COMPTES / ANYS	4-1939	%	4-1946	%	4-1950	%	4-1952	%	4-1955	%
ACTIU										
Immobles i altres immobilitzacions	717,8	32,1	1.063,7	26,8	1.202,7	26,4	1.198,6	14,5	1.173,4	12,6
Maquinària i eines	930,6	41,6	1.566,4	39,5	2.208,4	48,5	2.938,2	35,6	4.502,0	48,4
Tresoreria	36,4	1,6	172,0	4,3	159,3	3,5	2.371,5	28,8	1.111,4	12,0
Exigible	164,4	7,4	898,3	22,6	471,6	10,4	1.009,4	12,2	1.693,5	18,2
Pèrdues inundacions (4/63 i 4/65) i Amortitzacions préstec (4/68)										
Existències	18,2	0,8	137,1	3,5	512,1	11,2	642,3	7,8	758,3	8,2
Pèrdues període roig	330,6	14,8	79,5	2,0						
Altres comptes d'actiu	37,5	1,7	51,6	1,3			87,7	1,1	59,9	0,6
TOTALS ACTIU	2.235,5	100,0	3.968,6	100,0	4.554,1	100,0	8.247,7	100,0	9.298,5	100,0
PASSIU										
Capital	2.100,0	93,9	3.100,0	78,1	3.100,0	68,1	6.200,0	75,2	6.200,0	66,7
Reserves	19,0	0,9	28,7	0,7	185,8	4,1	291,6	3,6	616,1	6,6
Regular. de balanços 04/66 i 04/76										
Fons de previsió per Inversions										
Prest. reconst. fàbrica i B d'Espanya										
Passiu exigible	51,0	2,3	305,5	7,7	366,4	8,0	340,2	4,1	849,0	9,1
Amortitzacions	65,5	2,9	534,4	13,5	901,9	19,8	1.018,5	12,3	1.339,6	14,4
Altres comptes de passiu										
PÈRDUES I GUANYES							397,4	4,8	293,8	3,2
TOTALS PASSIU I RESULTATS	2.235,5	100,0	3.968,6	100,0	4.554,1	100,0	8.247,7	100,0	9.298,5	100,0
BALANÇOS EN PTES. DE 1960	15.602,0		9.648,9		7.543,6		12.740,2		13.418,6	

FONT: Elaboració pròpia a partir de la comptabilitat de Grau SA.

Anàlisis dels balanços

En el quadre 7, que reflecteix l'evolució comptable dels balanços del període franquista, s'han marcat els tres períodes que comprèn. En l'examen de les dades es pot observar que les partides més significatives són els grups de comptes d'"Immobles i altre immobilitzat" i "Maquinària", que l'any 1939 representaven un 74% del total de l'actiu, mentre que l'any 1975 eren un 81%.

En l'anàlisi en pessetes del 1960 s'observa que el valor total del balanç no es recupera fins a la segona meitat dels cinquanta, mentre que el creixement és elevat als seixanta i als setanta.

Entre les causes dels baixos imports que hi ha fins a la segona dècada dels cinquanta, destaquen amb caràcter general:

- El limitat nivell de qualitat de la comptabilitat de les empreses, especialment durant el període autàrquic.
- El criteri establert de comptabilització de l'immobilitzat a preu de compra.

Les importants variacions que presenten aquests comptes en els exercicis del 1965 i el 1975 (quadre 7) són degudes a l'efecte de les regularitzacions de balanços: Llei 76/61, comptabilitzada l'any 1965, i Decret llei 12/73, l'any 1975. Aquestes normes fixen els criteris d'actualització i regularització i, a l'hora d'elaborar-les, l'Administració és conscient dels pro-

4-1960	%	4-1963	%	4-1965	%	4-1968	%	4-1973	%	4-1975	%
2.532,9	13,4	11.698,3	19,7	41.549,0	40,5	48.052,2	34,8	49.881,5	30,6	154.048,9	42,1
8.340,5	44,0	27.007,0	45,5	35.571,1	34,7	45.724,1	33,1	70.498,0	43,3	143.872,0	39,3
2.598,8	13,7	7.699,7	13,0	7.772,9	7,6	6.076,5	4,4	5.297,4	3,2	8.457,5	2,3
4.348,9	23,0	6.983,7	11,8	11.599,5	11,3	17.861,5	12,9	29.896,9	18,4	52.216,6	14,3
		3.543,4	6,0	3.543,4	3,5	16.968,7	12,3				
1.064,4	5,6	1.530,5	2,6	1.840,0	1,8	2.370,1	1,7	7.378,7	4,5	7.487,7	2,0
57,9	0,3	846,6	1,4	595,4	0,6	1.086,6	0,8	51,5	0,0		
18.943,4	100,0	59.309,2	100,0	102.471,3	100,0	138.139,7	100,0	163.004,0	100,0	366.082,7	100,0
12.400	65,5	15.500	26,1	15.500,0	15,1	40.300,0	29,2	49.600,0	30,4	62.000,0	16,9
2.151,0	11,4	3.079,1	5,2	4.449,2	4,3	6.730,3	4,8	13.080,6	8,0	19.449,7	5,3
				30.733,0	30,0	30.733,0	22,2	30.733,0	18,9	168.284,2	46,0
		978,0	1,6	1.868,4	1,8	3.396,8	2,5	6.003,5	3,7	10.234,1	2,8
		30.781,2	51,9	30.802,8	30,1	28.281,2	20,5				
393,0	2,1	1.548,6	2,6	2.079,5	2,0	4.560,8	3,3	13.097,6	8,0	13.803,3	3,8
2.418,3	12,7	5.067,7	8,5	13.821,0	13,5	20.409,2	14,8	39.883,0	24,5	79.102,5	21,6
				595,3	0,6	700,4	0,5	51,5	0,0		
1.581,1	8,3	2.354,6	4,1	2.622,1	2,6	3.028,0	2,2	10.554,8	6,5	13.208,9	3,6
18.943,4	100,0	59.309,2	100,0	102.471,3	100,0	138.139,7	100,0	163.004,0	100,0	366.082,7	100,0
18.943,4		49.716,1		70.920,8		80.596,2		67.424,5		111.926,5	

blesmes comptables, de manera que permeten aflorar béns d'actiu.

En el quadre 6 figuren els moviments que, per cada grup de comptes, representaren les dues regularitzacions. La informació de la segona regularització és més completa, ja que incorpora afloraments al balanç per un 41% de l'import regularitzat, que representa un 26% del saldo dels comptes d'immobilitzat, maquinària i amortitzacions de l'exercici del 1975. El total regularitzat va representar un 63% del valor en balanç d'aquests comptes.

Un moment important per a aquesta empresa foren les greus inundacions del 1962. La valoració comptable de pèrdues va ser de 3.543.400 ptes., encara que els danys de tot tipus van ser considerables i fins i tot hi va haver una víctima mortal.

L'any 1963 es van poder aconseguir crèdits especials. L'empresa, que fou una de les més afectades, va rebre 28.281.200 pessetes, que va haver de tornar en cinc anys a partir del desembre de 1966. Finalment va cancel·lar el crèdit l'any 1970.

Aquest préstec especial, en un moment com l'any 1963, de liberalització i canvi econòmic, va permetre una reestructuració adequada i, entre altres millores, la compra de maquinària moderna a l'estranger. Fins a aquell any, la compra de maquinària s'havia fet principalment a empreses de la ciutat que treballaven amb llicències, entre elles Baciana SA, Tallers Fontanet i Pau Serracant. Com es pot observar en el quadre 7, en l'exercici del 1963 s'havia multiplicat per 3,2 la inversió en aquest concepte respecte a l'any 1960. El tema de la maquinària s'analitza amb més profunditat en el següent apartat.

Fins al 1952, la tresoreria és baixa i estable, i després d'aquesta data té més saldo i volatilitat. Els augmentos de capital, en forma d'aportació de diners, van contribuir a aquesta situació.

Respecte als comptes d'exigible, en tot el període el saldo del grup de clients és superior al de proveïdors, fet que obliga l'empresa a finançar aquesta diferència. S'ha analitzat la localització dels clients i s'ha observat que, amb algunes excepcions, pertanyen a l'àrea Vallès-Barcelona. Amb referència als proveïdors, l'àmbit és lleugerament més ampli.

L'evolució del compte de capital presenta un sol augment entre el 1939 i el 1950: el moment anterior a la integració de la filial de tints Grau i Iglesias. Entre

el 1951 i el 1960 s'efectuen tres ampliacions de capital per un import de 9,3 milions de ptes., coincidint amb un període de progressiu creixement, en el qual s'enforteixen en mitjans les seccions existents i se'n creen de noves. Entre el 1960 i el 1975 tenen lloc sis ampliacions de capital per valor de 49,6 milions de

QUADRE 8. EVOLUCIÓ MAQUINÀRIA I EINES

01/04/39 A 31/03/76 (milers de pessetes corrents). Inclou a la darrera línia, totals, en pessetes de 1960, aplicant IPC Maluquer

MAQUINÀRIA/ANYS (Inici abril)

Desmotatge (cremar fibres vegetals de la llana)

Rentat en sec (com a les tintoreries)

Estricar (fixar, assecar i rams amb fulard que permeten aplicar prod. químics). El 1966 canvi de nom per Assecat i Termofixat

Desgreixadores (rentat)

Batans (enfeltrar la llana, per a més suavitat i cos)

Rentat a l'ample

Socarrimat (treure pèl amb flama), blanqueig i repàs

Aigua descalcificada

SUBTOTAL APARELLS

Perxes (treure pèl amb pues metàl·liques o cardes)

Tondoses (tallar pèl amb procediments mecànics)

Prisats. Activitat venuda l'any 1970

Sinar (sense arrugues). Intent innovació

Tractament London (utilitza humidificador de GB)

Acabats. (Abans 1961 incloïa

bàsicament premses -planxar i abrillantar-)

Control i repàs

Vaporització

Premses cilíndriques Baciana i Sellers

Premses de cartons

Decatissatge KD Obtenir planxat i inencongible

Abrillantament (2 màquines i complements)

Raspallament, mesurament, plegat i expedicions

SUBTOTAL ACABATS

TINTS. Fins a l'any 1947 a la filial

ENERGIA I SERVEIS a 04/60 inclou maquinària

mòbil, a 04/62 oficines i l'any 1966 taller, maquinària

de reposició, maquinària en desús, porteria i control

EINES

TOTALS

TOTALS MAQUINÀRIA EN PTES. DE 1960

FONT: Elaboració pròpia a partir de la Comptabilitat de Grau SA.

ptes., quatre de les quals tenen com a objectiu la de-
volució del préstec obtingut de l'Estat i canalitzat pel
Gremi de Fabricants.

Finalment, cal assenyalar que el compte “Pèrdues
període roig” va servir per quadrar el balanç inicial de
04/39, i es va anar amortitzant durant els anys quaranta.

Evolució de la maquinària

El quadre 8 recull, en la primera columna, el desen-
volupament de les seccions de l'empresa en aquells
anys, i al costat del nom de cadascuna s'inclou una
breu explicació de la seva activitat.

04/39	04/46	04/50	04/52	04/55	04/60	04/63	04/65	04/68	04/73	04/75
					551,1	551,1	624,6	2.537,8	2.585,2	13.028,0
						2.176,5	2.224,5	2.344,7	2.357,9	2.720,3
133,5	133,5	123,5	147,7	587,1	702,0	7.152,7	9.571,3	10.594,4	15.046,3	36.027,7
112,2	179,9	199,6	336,9	497,9	554,6	1.318,3	1.847,4	2.883,2	4.748,7	9.769,7
36,2	51,7	51,7	78,9	134,6	420,2	477,1	663,8	618,2	568,5	1.807,0
							1.224,7	1.993,7	2.214,6	1.224,7
							612,4	951,6	956,3	2.616,6
18,7	18,7	18,7	18,7	132,0	145,3	375,5				
300,6	383,8	393,5	582,2	1.351,6	2.373,2	12.051,2	16.768,7	21.923,6	28.477,5	67.194,0
108,9	123,4	117,9	344,5	484,2	576,6	971,5	1.643,7	1.005,9	1.199,7	5.078,7
42,9	73,7	152,4	239,4	398,6	497,1	889,8	1.405,1	1.866,8	3.381,8	7.692,8
					452,6	914,8	772,2	772,2		
					892,0	1.000,4				
							793,9	793,9		
207,5	345,3	330,0	294,5	461,9	746,2	4.893,5	0,0	0,0	0,0	0,0
							158,9	237,7	274,7	555,9
							1.548,4	1.435,5	5.020,7	8.498,0
							1.396,3	1.432,3	1.724,3	3.513,2
							210,0	210,0	0,0	0,0
							1.067,7	3.305,2	4.251,3	3.779,3
							1.306,9	1.306,9	1.306,9	2.613,9
							375,3	420,7	1.638,6	1.768,1
359,3	542,4	600,3	878,4	1.344,7	3.164,5	8.670,0	10.678,4	12.787,1	18.798,0	33.499,9
		79,0	231,6	415,6	639,3	2.042,5	3.074,8	3.830,0	13.615,4	25.667,9
99,1	245,5	681,1	734,9	725,2	1.110,1	2.718,1	3.143,3	4.301,7	6.049,7	10.337,0
171,6	394,7	454,5	511,1	664,9	1.053,4	1.525,3	1.905,9	2.881,7	3.557,4	7.173,2
930,6	1.566,4	2.208,4	2.938,2	4.502,0	8.340,5	27.007,1	35.571,1	45.724,1	70.498,0	143.872,0
6.507,7	3.811,2	3.656,3	4.541,3	6.496,4	8.340,5	22.638,0	24.616,7	26.676,8	29.155,5	43.984,1

El quadre s'ha dividit en quatre trams, fins al 1950, 1960, 1965 i 1975.

En el primer tram podem veure el desglossament de la maquinària corresponent al 1939, al final de la Guerra Civil, durant la qual aquesta empresa no va tenir pèrdues significatives. S'ha pogut observar que una part de la maquinària era de fabricació estrangera. Entre les inversions del període 1939-1950 destaquen les efectua- des en energia i serveis, que inclouen dues màquines de vapor i alternadors, les quals es van adquirir pels pro- blemes d'energia elèctrica que hi havia en aquell perío- de. L'any 1947, l'empresa filial de tints Grau i Iglesias va traspassar la seva activitat a Grau, SA.

176

El segon tram, que inclou el període 1951-1960, presenta un canvi significatiu en la composició de la maquinària de les seccions tradicionals, que reflecteix una millora de la situació econòmica. Ja des del 1957 s'observa la creació de noves seccions, fet que va im- plicar un canvi important. Així, l'any 1957 es crea la secció de desmotatge, que fins aleshores s'havia sub- contractat. L'any 1959 es van crear dues noves seccions, una de maquinària mòbil i una altra que es va anomenar *Sinar* (sense arrugues), amb una màquina nova de ren- tada a l'ample i en continu, construïda compartint idees amb un empresari local constructor de maquinària. Fi- nalment, l'any 1960 es va crear la secció de prisats.

El tercer tram inclou l'any clau de 1962, el de les inundacions del Vallès, que van provocar importants destrosses a la fàbrica i, en general, a les empreses del ram. L'any 1965 va tenir lloc la primera regularització de balanços, que va representar un canvi sensible per a les dades comptables de l'empresa i va afectar en uns 7.712.100 de pessetes la maquinària, sense consi- derar les amortitzacions.

Pel que fa als aparells, el canvi més gran es va produir en la secció d'estricar, ja que, comparant els balanços del 1965 i el 1960, s'observa una variació im- portant, que principalment correspon a la compra a Ale- manya de dues màquines ram per 8.009.900 pessetes, un valor similar a la inversió total de maquinària del balanç de l'any 1960. En les altres seccions d'aparells destaca la compra de cinc supertondoses, una socarri- madora, dues barques per emblanquinar, dues perxes, una màquina de rentatge a l'ample i dos fulards amb els seus accessoris, comprats majoritàriament a em- preses locals amb patents estrangeres. Pel que fa a les

noves seccions, l'any 1961 es va crear la de rentatge en sec, la qual inicialment va incorporar una màquina Everest (italiana) i, dos anys més tard, una altra.

Al voltant de la secció d'acabats s'observa, l'any 1965, la creació d'una subsecció de Tractament Lon- don, que inclou un humidificador comprat a la Gran Bretanya. D'altra banda, la secció Sinar, amb els seus propòsits d'innovació, va continuar funcionant fins a l'any 1964. En la de prisats, amb l'increment de la inversió del període 1960-1965, es va passar d'una a tres màquines. Durant els anys 1963 i 1964 s'observa una important inversió de maquinària, en part estran- gera: és el cas d'una decatissadora Raxhon (Bèlgica), una premsa rotativa Harker (GB) i una màquina per a l'acabat KD (italiana). Al costat d'aquestes màquines també se'n compren d'altres de fabricació local, com ara una premsa hidràulica, dues calandres i una mà- quina per plegar i mesurar els teixits.

En tints, les inversions més significatives van ser una barca de fusta tancada i dues autoclaus per a tint a l'ample.

En els conceptes d'energia i serveis, es va obser- var la creació de la secció de taller i d'un magatzem de maquinària de reposició, i una notable inversió en maquinària mòbil i oficines, mitjançant la qual es va comprar una màquina de comptabilitat. Durant l'any 1965 en tots els conceptes figuren imports per regula- rització de balanços.

El quart tram inclou en el balanç del 1975 una segona regularització de balanços, que va afectar la maquinària amb un augment de 72.501.900 ptes.

En l'àmbit dels aparells es van comprar noves mà- quines desgrexadores i una supertondosa automàtica, totes de fabricació local. Finalment, l'any 1968 es va comprar una nova instal·lació completa de desmotar.

Pel que fa a acabats, la secció de prisats es va ven- dre, amb tots els seus elements, l'any 1970, a causa del seu baix rendiment, ja que hi havia anys que, per causa dels canvis de moda, no treballaven. Entre les inversions destaquen, en les unitats de vaporització i acabats KD, la compra de quatre decatissadores de fabricació italiana.

En tints, durant el període 1965-1973 hi va haver un increment de la inversió d'un 443%, que va perme- tre afrontar un canvi tecnològic important, ja que es van canviar diverses barques de tint i es van comprar dos supertubs i dos aparells *bi-jet*.

QUADRE 9.1. DESGLOSSAMENT DE DESPESES DE PERSONAL (en milers de pessetes corrents)

Despeses de personal	1/4/40	1/4/50	1/4/60	1/4/70	1/4/75
Salaris personal	317,1	1.427,1	5.708,8	27.653,8	50.040,1
Particip. benef. personal i plus familiar			1.126,2	1.471,1	4.020,4
Assegurances socials		796,6	1.440,7	6.893,7	17.278,9
Personal i altres administració	79,1	210,4	500,6	2.127,2	3.680,9
Altres conceptes				49,8	56,7
Totals	396,2	2.434,1	8.776,3	38.195,6	75.077,0

QUADRE 9.2. SALARIS SÈRIES BASE 100 - 1960 EN PESSETES CORRENTS I CONSTANTS I %

Salaris personal	317,1	1.427,1	5.708,8	27.653,8	50.040,1
Salaris personal en ptes. 1960	1.562,1	2.363,9	5.708,8	14.907,7	15.298,1
Índex ptes. constants 1960=100	27,4	41,4	100,0	261,1	268,0

QUADRE 9.3. EMPLEATS. (nombre) (* Empleats any 1948)

Empleats	175 (*)	278	259	215
----------	---------	-----	-----	-----

FONT: Elaboració pròpia a partir de la comptabilitat de Grau SA.

En energia i serveis, la inversió es va centrar en ofi- cines i maquinària mòbil. La compra més significativa en el balanç del 1970 va correspondre a un equip elec- trònic de comptabilitat.

Comentaris sobre l’evolució de les despeses de personal

L’evolució dels costos de personal en els exercicis en què s’han analitzat els comptes de resultats es pot ob- servar en els quadres 9.

Com es pot observar en el quadre, el creixement dels salaris en els exercicis del 1960, 1970 i 1975 fou important, malgrat la disminució del nombre d’em- pleats. En els dos primers exercicis, l’activitat era més reduïda i l’anàlisi requeriria més informació.

En els exercicis del 1970 i el 1975, el creixement del nombre d’hores extres va ser significatiu i pot ajudar a comprendre l’evolució de l’activitat. Les ho- res extres van passar, en pessetes constants del 1970, d’1.672.900 l’any 1970 a 4.773.100 l’any 1975, xifra que va representar un augment d’un 285%. En el grà- fic 1, obtingut de l’evolució mensual, en percentatge,

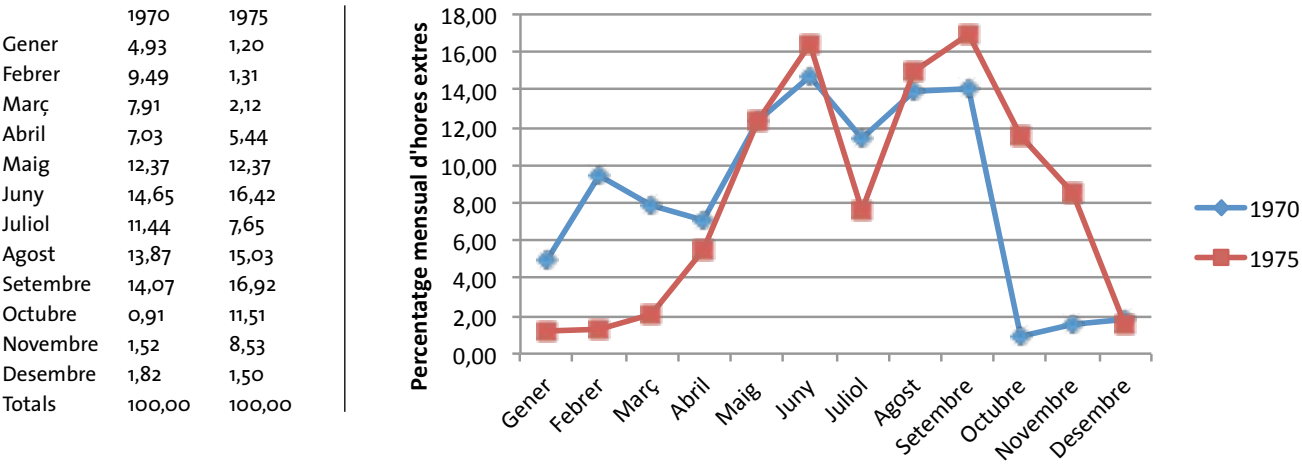
de les hores extres, es pot veure que el sector té una important estacionalitat i que l’activitat és alta del maig al setembre/octubre, considerant el forat de les vacances de juliol. El quadre recull el percentatge de cada mes sobre el total anual.

El personal durant aquests anys va créixer fins als anys seixanta i després va anar disminuint. La propor- ció de dones, que ja era baixa, també es va reduir sensi- blement. Les dones treballaven a la secció de tondoses i en els treballs finals d’acabats. L’any 1960 represen- taven un 15% del personal; el 1970, un 8%; i el 1975, un 6%, tal com es pot veure en el quadre 10.

La davallada més important de personal tingué lloc als aparells, però les dades incorporaven dins d’aparells les seccions de perxes i tondoses, que estaven baixant i que haurien d’haver estat considerades com d’acabats.

Les retribucions del ram de l’aigua foren les més altes del sector tèxtil, per la seva elevada i singular especialització. El poc percentatge de treball femení, que tenia un salari més baix, també va ajudar signifi- cativament a aquest fet. Per tot això, el ram de l’aigua presentava més incentius al canvi tecnològic.

GRÀFIC 1. EVOLUCIÓ ESTACIONALITAT HORES EXTRES 1970 I 1975

FONT: Elaboració pròpia a partir de la comptabilitat de Grau SA

QUADRE 10. EMPLEATS GRAU SA 1948-1960-1970-1975. PER SEXES I SECCIONS, EN PERCENTATGES

Seccions/anys		1948					1960					1970					1975				
Seccions/sexe %	TOT																				
		HOM	%	DON	%	TOT	HOM	%	DON	%	TOT	HOM	%	DON	%	TOT	HOM	%	DON	%	TOT
Aparells		152	80%	37	20%	189	114	88%	16	12%	130	99	92%	9	8%	108					
Acabats		40	95%	2	5%	42	65	96%	3	4%	68	59	97%	2	3%	61					
Tints		18	100%			18	23	100%			23	22	100%			22					
Energia i serveis		27	93%	2	7%	29	37	97%	1	3%	38	23	96%	1	4%	24					
Totals	175	237	85%	41	15%	278	239	92%	20	8%	259	203	94%	12	6%	215					

FONT: Elaboració pròpia a partir de la comptabilitat de Grau SA.

La importància de la comptabilitat com a font primària de la història

Encara que l'època analitzada correspon al franquisme, amb tota la seva problemàtica, i que les empreses, encara més que els éssers humans, depenen del seu temps i la seva circumstància, en el cas de l'empresa estudiada, la comptabilitat s'observa que està treballada d'acord amb les normatives de l'època.

Però, a pesar que aquest treball fa referència a uns anys problemàtics, els estudis acurats de la comptabilitat ens permeten relacionar moments de la història d'un període amb les dades comptables i amb fets que ens poden ampliar i millorar el coneixement objectiu de la història econòmica.

En aquest cas, és especialment significatiu el quadre comptable de l'evolució de la maquinària,

que ens permet relacionar aquests números freds amb la realitat de l'entorn històric que durant aquell període s'anava desenvolupant, la qual cosa fa possible dibuixar les diferents etapes històriques del període.

En el quadre 11 s'ha intentat fer una síntesi de l'estudi de l'evolució de la maquinària relacionada amb el seu entorn històric i amb fets locals. Els períodes no s'han definit a partir dels criteris històrics tradicionals, sinó a partir dels que es deriven de l'estudi dels comptes de maquinària.

La idea final d'aquesta síntesi és ratificar que, encara que la comptabilitat es refereixi a un període problemàtic dins la història, les dades que permet incorporar a l'estudi històric són significatives i tenen l'avantatge sobre altres fonts de tenir una continuïtat i uniformitat en el temps.

QUADRE 11. ESTUDI COMPARATIU DE L'EVOLUCIÓ DE LA MAQUINÀRIA DE GRAU SA I EL SEU ENTORN HISTÒRIC

Períodes	Entorn històric	Fets locals	Fets a Grau S.A.
De 1939 a 1951	Autarquia i intervencionisme. Problemes greus d'energia, en especial petroli i derivats i restriccions d'electricitat	La inversió es dirigeix a aconseguir energia, per poder fer funcionar la maquinària	La inversió més important de Grau S.A. és la compra de dues màquines de vapor i alternadors, el que repercuteix amb una més baixa inversió en maquinària de la que seria necessària
De 1952 a 1956	Inicis del canvi econòmic. Acaben els problemes energètics		Inversió en les seccions tradicionals
De 1957 a 1961	Aprofundiment del canvi econòmic		Es creen noves seccions: 1957. Desmotatge. Fins aquest any era treballat per proveïdors. 1959. Maquinària mòbil i Sinar (intent d'innovació en maquinària per acabats, amb la col·laboració tècnica d'un fabricant de maquinària). 1960. Prisats
De 1962 a 1965	Consolidació liberalització econòmica	Inundacions del Vallès. Afecten greument a Sabadell (Riu Ripoll) i en especial a les empreses del ram de l'Aigua. Importants préstecs a les empreses afectades	Important creixement, sense considerar la Regularització de Balanços de 1965. El total de maquinària de 1960 a 1963 es multiplica per 3,2. És significatiu el cas particular de la secció d'estricar que passa de 702.000 a 9.571.000 per la compra dues màquines "rams" per 8 milions de ptes.
De 1965 a 1975	Època d'important creixement		Creixement propi d'una nova escala. Important Reg de Balances en 1975. Representa el 50% del saldo de 1975. L'aflorament és del 19%

179

Conclusions

Amb caràcter general es pot dir que:

— El ram de l'aigua és un subsector de serveis industrials dins del sector tèxtil que utilitza bàsicament com a inputs aigua i productes químics per al desenvolupament d'uns processos físics, químics i mecànics en els quals una maquinària i una mà d'obra especialitzada aconsegueixen donar color amb els tints i millorar l'aspecte i les propietats dels teixits mitjançant els processos d'aparells i acabats.

— El nombre d'empreses és reduït respecte al total

del sector (entre un 7,5% l'any 1946 i un 4% l'any 1976). Això es deu el fet que les instal·lacions tenen unes infraestructures específiques per a una important utilització d'energia i aigua, amb l'objecte de treballar amb una maquinària molt especialitzada. Aquesta estructura determina la intensitat més gran de capital del sector en aquests anys, com també una divisibilitat tecnològica menor, que ha limitat l'externalització que es dona en altres fases del cicle llaner.

— L'ocupació és bàsicament masculina i presenta una retribució salarial més alta que la resta del tèxtil. A la ciutat de Sabadell aquesta ocupació va créixer fins al 1962 i després va anar decreixent progressivament amb la millora tecnològica de la maquinària i l'augment dels costos salarials.

— L'anàlisi comptable de Grau, SA ens ha permès conèixer aspectes del ram mitjançant el mètode del cas; entre aquests aspecte destaquem:

— Respecte als comptes de resultats, l'anàlisi ens mostra la importància de les despeses de personal en el procés de producció, com correspon a les empreses de serveis, en aquest cas industrials.

— En els actius de balanç, els comptes amb un valor més alt —en alguns anys són de més del 80%— són els d'immobilitzat, ja que inclouen, per un costat, els immobles amb les seves instal·lacions, conduccions d'aigües, equips energètics i altres, i, per l'altre, la maquinària, element clau del procés de producció. Ambdós elements ens confirmen que es tracta d'una indústria amb una elevada intensitat de capital.

— Respecte a la maquinària, s'ha efectuat l'estudi que figura en el quadre 8, que mostra la importància de la comptabilitat per al coneixement de l'evolució de l'empresa. A pesar dels problemes comptables d'aquests períodes, en les anàlisis poden observar-se clarament els canvis estructurals de l'empresa, amb el desenvolupament de les seccions tradicionals i la creació de noves seccions. També es detecten els efectes de les regularitzacions de balanços comptabilitzades els anys 1965 i 1975, amb l'afiorament en la segona d'un 19% de maquinària. El conjunt d'aquestes anàlisis ha permès constatar la important intensificació del canvi estructural i tecnològic a partir del procés de liberalització econòmica del 1960 i, d'una manera especial, arran de les importants inundacions del 1962 i les ajudes que, en forma de préstecs, van rebre les empreses afectades.

Pel que fa a la comptabilitat, l'estudi permet reafirmar la seva importància com a font primària per a l'estudi de la història industrial. ●

Bibliografia

César ALBIÑANA GARCÍA-QUINTANA (1967), *Sistema fiscal espanyol y comparado*, Madrid: Burotel.

Francisco ALVIRA, José GARCÍA (1976), "La veracidad contable en España en opinión de los profesores, asesores y funcionarios", *Hacienda Pública Española*, núm. 39 (1976), p. 83-109.

Carlos BARCIELA *et al.* (2005), *La España de Franco (1939-1975)*, Madrid: Síntesis.

Carlos BARCIELA LÓPEZ (1994), "Fraude fiscal y mercado negro durante el primer franquismo", *Hacienda Pública Española*, extra 1 (1994), p. 367-381.

Felipe BAZA MARTÍNEZ, "Dictamen sobre la problemática contable de la empresa en España", *Hacienda Pública Española*, núm. 39 (1976), p. 15-27.

J. M. BENAUL J. CALVET, E. DEU (coord.) (1994), *Indústria i ciutat. Sabadell 1800-1980*, Sabadell: Fundació Bosch i Cardellach; Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Jordi CALVET PUIG (1992), *La indústria tèxtil llanera a Espanya, 1939-1959*, Barcelona: Col·legi de Doctors i Llicenciats.

Jordi CALVET PUIG (1989), "La indústria tèxtil llanera a Espanya, 1939-1959", [Tesi doctoral dirigida per Josep Fontana], Facultat de Lletres, UAB.

Jordi CALVET PUIG (1994), "Aplicación práctica del sistema tributario de la industria textil lanera durante los años 1939-1958", *Hacienda Pública Española*, extra 1 (1994), p. 383-387.

Jordi CALVET PUIG (2009), "El zenit de la indústria i de la ciutat fàbrica 1939-1975" dins J. M. BENAUL BERENGUER *et al.* (2009), *El Gremi de Fabricants de Sabadell 1559-2009. Organització empresarial*

i ciutat industrial, Sabadell: Fundació Gremi de Fabricants de Sabadell, p. 308-399.

Albert CARRERAS, Xavier TAFUNELL (2010), *Historia económica de la España contemporánea 1789-2009*, Barcelona: Crítica.

Muriel CASALS I COUTURIER (1989), “Cupos, reconversió i pèrdua de protagonisme 1939-1985” dins Jordi NADAL *et al.*, *Història econòmica de la Catalunya contemporània, segle XX, indústria finances i turisme*, Barcelona: Fundació Enciclopèdia Catalana, vol. 6, p. 43-80.

Jordi CATALÁN *et al.* (2011), *Distritos y clusters en la Europa del sur*, Madrid: Lid Editorial Empresarial.

F. COMÍN, M. HERNÁNDEZ, E. LLOPIS (editors) (2002), *Historia económica de España. Siglos X y XX*, Barcelona: Crítica.

Francisco COMÍN (1994), “El fraude fiscal en la Historia. Un planteamiento de sus fases”, *Hacienda Pública Española*, extra 1 (1994), p. 31-45.

E. DEU, J. CALVET, M. MARIN, J. SALA-SANAHUJA (2000), *Sabadell al segle XX*, Barcelona: Eumo.

Esteve DEU, Montserrat LLONCH (2013), “Autarquía y atraso tecnológico en la industria textil española, 1939-1959”, *Investigaciones de Historia Económica*, UAB, volum 9, núm. 1 (febrer de 2013), [en línia], <<http://www.elsevier.es/ihe>>.

Esteve DEU, Montserrat LLONCH (2008), “La maquinaria textil en Cataluña: de la total dependencia exterior a la reducción de las importaciones 1870-1959”, *Revista de Historia Industrial*, núm. 38, p. 17-49.

“Directorios empresas asociadas” (1959 i 1965), Sabadell: Gremio de Fabricantes.

J. GERAINT JENKINS (1972), *Wool textile industry in Great Britain*, London: Boston: Routledge & Kegan Paul.

GRAU, SA, “Año del centenario 1868-1968 (1969)” [autoedició].

Lista general de empresas agremiadas (1965), Sabadell: Gremio de Fabricantes.

Jordi MALUQUER DE MOTES (2014), *La economía española en perspectiva histórica*, Barcelona: Pasado & Presente.

José María MARCET I COLL (1963), *Mi ciudad y yo, veinte años en una alcaldía 1940-1960*, Barcelona: [s.n.].

Félix MORENO CEREZO (1976), “Dictamen sobre la problemática contable de la empresa”, *Hacienda Pública Española*, núm. 39 (1976), p. 29-47.

Jordi NADAL OLLER (director) *et al.* (2003), *Atlas de la industrialización de España 1750-2000*, Barcelona: Crítica.

Jordi NADAL OLLER, Josep M. BENAUL, Carles SUDRIÀ (directors) (2012), *Atles de la industrialització de Catalunya 1750-2010*, Barcelona: Vicens Vives.

Jordi NADAL, ALBERT CARRERAS, CARLES SUDRIÀ (1987), *La economía española en el siglo XX. Una perspectiva histórica*, Barcelona: Ariel.

Jordi NADAL, Jordi CATALÁN (1994), *La cara oculta de la industrialización española*, Madrid: Alianza Editorial.

G. F. RAINNIE (1965), *The woollen and worsted Industry. An Economic Analysis*, Oxford: Clarendon Press.

Manuel RIQUELME (1961), *Aprestos y acabados de fibras textiles*, Barcelona: Dalmau y Jover.

SERVICIO COMERCIAL DE LA INDUSTRIA TEXTIL ALGODONERA (SECEA) (1977), *Estadística de la maquinaria de la industria textil manufacturera española*, [s.l.: s.n.].

Carles SUDRIÀ (2001), “La economía española bajo el primer franquismo: La energía”, Ponencia VII Congreso de la Asociación de Historia Económica (Zaragoza). ●